

מהר"ל על התורה עש"ק פ' קדושים, תשפ"ד

1. ואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה

פרשת אחרי מות (ויקרא יט:יח) – לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני יקוק:

ואהבת לרעך כמוך - אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה

גמרא שבת לא.

שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: **דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור.**

דעלך סני לחברך לא תעביד - ריעך וריע אביך אל תעוזב (משלי כו) - זה הקדוש צרוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבירך על דברך, לשון אחר: חבירך ממש, כגון גולה גנבה ניאוף ורוב המנות. אידך - שאר דברי תורה. פירושה - דהא מילתא הוא, לדעת איזה דבר שנאוי זיל גמור ומדע.

רמב"ן פרשת קדושים (שם)

וטעם ואהבת לרעך כמוך - הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חייך קודמין לחיי חבירך (ב"מ סב א).¹

פחד יצחק – פסח, מאמר ח'

... דראובן אוהב את שמעון ושמעון באמת בן ברית, אלא שראובן טועה בו וחושבו לאינו בן ברית האם נימא דראובן קיים ע"י זה מצות אהבת רעים? בודאי שאין הדבר כן. מפני שכל אהבה יש לה טעם וגם הטעם של האהבה נכנס בכלל המצוה של אהבת רעים. כלומר דאין המצוה של אהבת רעים מתפרשת שיאהב אדם שהוא מישראל, אלא שיאהב אדם מישראל מפני שהוא ישראל... פירוש הכתוב דואהבת לרעך הוא שתאהבה אותו דוקא בשביל שהוא רעך.

נתיבות עולם נתיב אהבת ריע פרק א

בספר משלי (כ"ז) ריעך וריע אביך אל תעזוב ובית אחיך אל תבא ביום אידך טוב שכן קרוב מאח רחוק. שלמה המלך ע"ה ר"ל כי האדם יתחבר בחבר ובריע הטוב ואל יעזוב אותו ואף ריע אביו לא יעזוב, ואל יבא בית אחיו ביום אידו רק אם יחסר לו דבר וירצה לשאול עצה יבא לריעו שהוא יותר טוב לו מאחיו. וזה כי הריע שהיה איש רחוק ונתקרב אליו, מזה תוכל לדעת ולהבין כי החבור הזה הוא גדול יותר שאם לא כן לא התחבר אליו ומפני כך גדול החבור שלהם. ולא כן אחיו שאין החבור שלהם רק מצד שנולדו מן אב אחד ואין החבור הזה כמו החבור של הריעים. ודבר זה תבין ממה שמקדים רחוק קודם קרוב שנאמר (ישעי נ"ז) שלום לרחוק ולקרוב ואמרו (ברכות ל"ד, ב') במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, מפני שהיה מרחוק ונתקרב והחבור שלו יותר ולכך מקדים לו שלום שהשלום הוא החבור ורחוק קודם. ועוד יש הפרש כי האח נקרא מצד התולדה ואין שם האח רק מצד שיש להם אב אחד שהוא התחלה להם ואין זה מצד עצמם, אבל שם הריעות הוא מצד החבור בעצמם ולפיכך יותר חבור הריעים מן האחים שהאחים מצד התולדה הם מן אב אחד בלבד ולא מצד עצמם ודבר זה מבואר...

¹ ע"י פחד יצחק – שבועות, מאמר כ' (פרק ב')

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' קדושים, תשפ"ד

פחד יצחק – אגרות וכתבים (מאמר פ"ז) [לזכרו של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל]

הקדימה בחיוב ההצלה של אדם מישראל, כהן קודם ללוי, לוי לישראל, וכיוצא, ומסיימת המשנה: ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ... שהרי בהצלת נפשות קעסקינן שיסודה בקרא דאל תעמוד על דם רעך, והיינו שכל עיקרו של חיוב זה תליא אך ורק בעובדת חיות הזקוק להצלה "רעך". ובעל כרחנו שיסוד עדיפותו שלהחכם בהצלה הוא עדיפותו בתואר "רעך", שמי שהוא חכם יותר הרי הוא "רעך" יותר. כי חכמה ורעות הם בבחינת "הא בהא תליא"...

הנה התפיסה האמורה כי החכם יותר הוא רעך יותר, מפורשת היא במקרא להדיא, שהרי לענין חיוב האהבה כתבה התורה לשון רעות, ואהבת לרעך כמוך, ואילו לענין איסור השנאה כתה לשון אחוה, לא תשנא את אחיך בלבבך. ואין הדבר מתפרש אלא כך: באחוה אין חילוקי דרגות, אין שיעורים לאחוה, שהרי לא תתכן אחוה פחותה ואחוה יתירה, ולפיכך כתבה תורה: לא תשנא את "אחיך" בלבבך, שהרי לענין איסור השנאה הכל שוים, והתואר הראוי לענין זה "אחיך", תואר שאין בו שיעורים ושינויי דרגות. לעומת זאת לענין חיוב האהבה שיש בה חילוקי דרגות וסדרי קדימה כתבה תורה: "ואהבת לרעך כמוך, כי יש בהתואר "רעות" דרגות ושיעורים, והחכם יותר הוא גם "רע יותר".

נתיבות עולם נתיב אהבת ריע פרק א

ובת"כ (ויקרא י"ט) ואהבת לרעך כמוך ר"ע אומר זה כלל גדול בתורה... ויש לשאול במדרש הזה למה ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה. ובגמרא בפ' במה מדליקין (שבת ל"א, א') ... ושני הפירושים של רש"י הם רחוקים מאוד... ונראה לפרש, כי מה שאמר מה דסני לך לחברך לא תעביד, כל זה מפני שאוהב לחבירו כמו שהוא אוהב את עצמו, וכל זה שראוי לאהוב את חבירו מפני שנברא חבירו בדמותו ובצלמו, ומפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד הזה חבירו והוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם אחד לגמרי... וכמו שאמרו ז"ל במס' אבות (פ"ג) חביב האדם שנברא בצלם אלהים וכאשר אוהב את חבירו שנברא בצלם אלהים, ואז האדם הזה צלמו צלם אלהים ולכך הוא אוהב את חבירו כמותו שנברא בצלם אלהים וצלם אחד להם... ודבר זה תכלית התורה שיקנה האדם מעלה זאת העליונה הוא צלם אלהים. ולכך הוי שפיר מה שאמר ואידך פירושא, כי כל התורה כולה פירוש באיזה צד יגיע למדרגה הזאת שיהיה האדם בצלם אלהים לגמרי. ולכך המצות עשה בתורה הם רמ"ח כמנין איברי האדם ואיברי האדם הם צלמו, וכבר בארנו זה למעלה בנתיב התורה ג"כ ע"ש... כי זה שהוא אוהב רעהו כמותו לגמרי דבר זה מצד שהוא אדם בשלימותו זה כאשר יש לו צלם אלהים בשלימותו, ודבר זה הוא על ידי מצות התורה שהם רמ"ח והם משלימים צלם האדם ואז אוהב לריעו כמותו לגמרי, מפני כי רעהו ג"כ נברא בצלם אלהים וצלם אחד להם כך פירוש זה...

פחד יצחק – יום כיפור, מאמר ב'

מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך אינה מחייבת רק להיות אוהב אלא שמחייבת היא גם כן להיות אוהב, מאחר דטבע האהבה כך הוא שכל אוהב שואף להיות אוהב, ממילא גם ההשתדלות להיות אוהב בכלל אהבה היא נכנסת...

פחד יצחק – שבועות, מאמר ט"ו

יב. ... ואהבת לרעך כמוך זה כל התורה. ומפורסמת היא התמיהה, דהרי אהבת רעים איננה כוללת אלא את ה"בין אדם לחברו" ועדיין כל ה"בין אדם למקום" נשאר בחוץ...

יג. ... ומי שנקרא ריע יותר גדול, יש לו דין קדימה במצות האהבה. וכאן מצאנו את המקום אשר בו מצות אהבת רעים מקיפה גם את העבודה בבין אדם למקום. כי על כן מצות אהבת רעים מחייבת היא לא רק להיות אוהב כי אם גם להיות אוהב. וכל עליה בתורה ובעבודה מעלה את האדם למדרגה יותר גדולה בתואר "ריעות"... זוכה לדין קדימה בחובת האהבה אליו, דהיינו שהוא נעשה ליותר אוהב. והרי לנו קיום מצות ואהבת לרעך על ידי השתדלות בעבודה של בין אדם למקום...